

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD

YÖNETİM KURULU BAŞKANI

ÖMER SABANCI'NIN

“KAYITLI EKONOMİYE GEÇİŞ”

BAŞLIKLIL SEMPOZYUM KONUŞMASI

02 Kasım 2006

Princess Hotel, İstanbul

TÜSİAD AVRUPA SANAYİ VE İŞVERENLER KONFEDERASYONLARI BİRLİĞİ (UNICE) ÜYESİDİR.

İstanbul : Meşrutiyet Cad. No: 74 Tepebaşı 34420 İstanbul - Türkiye
Ankara : İnan Cad. No: 39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara - Türkiye
Brüksel : 13, Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C. : 1250 24th Street, Washington D.C. 20037 - USA
Berlin : Mörkisches Ufer, 28 10179 Berlin-Mitte - Germany
Paris : 12, Rue Godot de Mauroy 75009 Paris - France

Tel: (90-212) 249 19 29
Tel: (90-312) 468 10 11
Tel: (32-2) 736 40 47
Tel: (1-202) 776 77 70
Tel: (49-30) 28 878 6300
Tel: (33-1) 426 516 40

Faks: (90-212) 249 13 50
Faks: (90-312) 428 86 76
Faks: (32-2) 736 39 93
Faks: (1-202) 776 77 71
Faks: (49-30) 28 878 6399
Faks: (33-1) 426 516 99

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankoffice@tusiad.org
e-mail: bxloffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad-us.org
e-mail: info@tusiad-de.org
e-mail: satan@tusiad.org

web: www.tusiad.org

Sayın Bakanım, Sayın Rektör, Sayın Başkanlar, Değerli konuklar, Değerli Basın Mensupları

TÜSİAD adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ekonomimizin makroekonomik istikrarın sağlanması alanında göstermiş olduğu ilerlemeden sonra, karşı karşıya olduğumuz en önemli birkaç konudan biri olan kayıtdışı ekonomi ile mücadele konusunda düzenlenmiş olan bu toplantıda açılış konuşmalarından birini yapıyor olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum.

Kayıtdışı ile mücadeleyi başlıca önceliklerinden biri olarak belirlemiş bir kurum olarak, bu konunun ne kadar zor ve karmaşık olduğunu belirtmek istiyorum. Bir ülkenin kurumsal altyapısındaki boşluklardan kaynaklanan ve dolayısıyla birçok alanda çok farklı biçimlerde ortaya çıkan bu problem, çok yönlü ve sabır isteyen bir mücadele gerektirmektedir.

Öncelikle, kayıtdışılık bir gelişmişlik sorunudur. Son yapılan hesaplamalara göre, 145 ülke ortalaması yüzde 35 olan kayıtdışılık, OECD üyesi gelişmiş ülkelerde ortalama yüzde 16 seviyesindedir.

Kayıtdışı ile ilgili yapılan tüm çalışmalarda sorunun vergi sistemi ile ilişkisi temel alınmaktadır. Yapılan tüm çalışmalar, vergi ve sosyal güvenlik kesintilerinin yüksekliğinin, kayıtdışımı doğuran ve besleyen en önemli faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek vergi yükünden kaçınmak üzere kayıtdışı faaliyetlerin artması ise, bütçe gelirlerinin azalmasına ve böylece kamu hizmetlerinin nicelik ve nitelik olarak zayıflamasına yol açmaktadır.

Kayıtdışı ekonominin bir diğer çok önemli sebebi ise ağır mevzuattan kaynaklanan idari ve bürokratik yüklerdir. Bir şirketin kuruluşunda zaman ve maliyet gerektiren çok sayıda işlemin bulunması, şirketin daha başından kayıtlı olmamayı tercih etmesine yol açacaktır. Bir başka ifadeyle, kayıtdışı ekonomi, çoğu kez yüksek vergi yükü, külfetli iş ve yatırım ortamı, devletin halka götürebildiği hizmetlerin yetersizliği, dar sosyal güvenlik kapsamı ve düşük refah seviyesi ile birarada ortaya çıkmaktadır.

Bugün yapılacak oturumlarda, kayıtdışı ekonomi ile vergi ve sosyal güvenlik sistemi arasındaki ilişkinin çeşitli boyutlarıyla ele alınacağını düşünüyorum. Onun için ben kayıtdışı ile iş ortamı arasındaki ilişki üzerinde durmak ve kayıtdışı ile mücadele süreci hakkındaki düşüncelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Kayıtdışılık, bir ülkenin kurumsal altyapısındaki boşlukların varlığına işaret eden en açık göstergelerinden biridir. Hepinizin bildiği gibi, günümüzde, kurumsal yapıları sağlam olan gelişmiş ülkelerin çoğunda iş ve yatırım ortamı daha etkin olarak işlemekte ve kayıtdışılık oranı daha düşük olmaktadır. Bu konuda başlıca göstergelerden biri sayılan Dünya Bankası'nın "iş yapma" göstergelerine baktığımızda, iş yapma kolaylığı bakımından üst seviyelerde olan çoğu gelişmiş ülkede kayıtdışı oranının çok düşük olduğunu görmekteyiz.

Örneğin, 2006 yılında, iş yapmanın en kolay olduğu 10 ülkede kayıtdışı ekonominin milli gelire oranı %15'tir. Bu ülkelerde kişi başı ortalama gelir de 37.500 \$ civarındadır. Avrupa Birliğini oluşturan 25 ülke ise iş yapma kolaylığı bakımından ortalama 36. sırada yer almakta ve %21'lik bir kayıtdışı oranına sahip bulunmaktadır. Bu grupta kişi başı gelir 25.000 \$'a yakındır. Aynı rakamları, kişi başı gelirin yaklaşık 4.700 \$ olduğu ülkemiz için incelediğimizde, iş yapma kolaylığı bakımından 175 ülke arasında ancak 91. sırada yer aldığımızı ve kayıtdışılığın %32'ye yakın olduğunu görmekteyiz.

Bu rakamlar, iş ve yatırım ortamı ile kayıtdışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymakta ve ülkemizin iş ve yatırım ortamını iyileştirme faaliyetlerine vermesi gereken önemi göstermektedir. Türkiye'nin katetmiş olduğu mesafeye rağmen, rekabet içinde bulunduğumuz tüm ülkelerin de yatırım ortamlarını iyileştirmek için reform programları uyguluyor olmaları, bu alanda çabalarımızda kararlılık ve süreklilik gerektirmektedir.

İş ortamımızın iyileşmesi ve girişimciliğin kolaylaştırılması, kayıtdışılığın zamanla ortadan kalkması ve ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği için kaçınılmazdır. Yatırım ve iş yapmanın kolaylaştığı ve

güvenceye alındığı bir ortamda, verimlilik artışlarının inovasyona ve etkinliğe bağlı olduğu gerçek rekabet yeşerebilecektir.

Uzun dönemde refah seviyemizi artıracak olan bu tür bir rekabettir. Hiç kuşkusuz, bugün ülkemizde uluslararası şartlarda rekabet edebilecek firmalar mevcuttur. Diğer taraftan, bazı firmaların ise ancak kayıtdışı kalmanın getirdiği bazı maliyet avantajlarıyla ayakta kalabildiği de bir gerçek. Kayıtdışılık bu firmalar için bir avantaj sağlarken, toplumsal olarak bir yükür, ciddi bir maliyettir. Bugün bazı firmalar bu sayede ayakta kalabiliyor olsa da, kayıtdışı, uzun dönemde inovasyonu, girişimciliği olumsuz etkiler, vatandaşların sosyal güvenceye kavuşmasını engeller, ülkenin rekabet gücünü azaltır ve refah seviyesini düşürür.

Örneğin bugün kayıtdışı istihdamın toplam istihdamın yarıya yakını oluşturduğu bilinmektedir. Ancak, kayıtdışılığın yaygın olduğu her ülkede olduğu gibi, ülkemizde de bu işgücünün çoğu, niteliksiz olarak sınıflanabilecek kategoriye girmekte ve sosyal güvenlik sisteminin dışına itilmektedir. Yani, kısa vadede istihdam sağlamak amacıyla göz yumulan bu olgu, uzun vadede ülkemizde nitelikli işgücünün yetişmesini ertelemek ve sosyal güvenlik sistemini zayıflatmak suretiyle temel sorunların derinleşmesine neden olmaktadır. Yine, kısa vadeli ticari amaçlarla ihlal edilen fikri haklar veya ürün standartları, uzun vadede inovasyon arzusunu kıran veya toplum sağlığını tehlikeye atan eylemler olarak görülmelidir. Bunun gibi birçok örnek, kayıtdışılığın uzun dönemli maliyetlerinin, kayıtdışı göz yumulmasının kısa dönemde sağladığı geçici faydaların çok üzerinde olduğunu göstermektedir.

Artan küresel rekabet altında, formel olarak faaliyet gösteren bir firma için bile giderek, zorlaşan, uluslararası sermayeden pay almak, kayıtdışı faaliyetlerde bulunan bir firma için daha da zor hale gelecektir. Denetim ve yaptırım mekanizmalarındaki zayıflık veya iş kurma ve istihdam etme konusundaki işlem ve maliyetlerden kaçmak için kayıtdışılığı tercih eden bu firmalar, her şeyden önce daha küçük ölçeğe ve verimsizliğe mahkûm olmaktadır. Örneğin, McKinsey tarafından Türkiye’de 11 sektör üzerinde yapılan bir çalışmaya göre, kayıt içinde çalışan bir şirkette verimlilik bir ABD şirketine oranla %60-70 seviyesinde iken, kayıtdışında çalışan bir şirkette bu oran ancak %25 seviyesinde kalmaktadır. Bu rakam bize kayıtlı ekonomiye geçişle beraber Türkiye’nin verimlilik ve büyüme rakamlarında gözleyebileceğimiz potansiyel artışla ilgili bir fikir vermektedir. .

Değerli konuklar,

Kayıtdışı ekonominin bu karmaşık yapısı mücadeleyi de zorlaştırmaktadır. Mücadelenin getireceği toplumsal fayda karşısında firma bazında neden olabileceği kayıplar ve bu mücadelenin vergi ve sosyal güvenlik sisteminden tüm iş ortamı düzenlemelerine uzanan çok geniş çerçevesi, çok geniş bir toplumsal mutabakatı, kapsamlı bir stratejiyi ve kayba uğrayacak kesimler için de çeşitli alternatifler geliştiren ciddi bir eylem planını gerektirmektedir.

İçinde bulunduğumuz AB süreci, bu mücadele için en uygun zemini oluşturmaktadır. Bugün, bazı kesimlerin sadece AB üyesi olmak amacıyla yapılan düzenlemeler olarak gördüğü çalışmalar, temelinde, kurumsal altyapımızı sağlamlaştıracak ve büyüme performansımızı sürdürülebilir kılacak adımlardır. Bu süreç içinde hukuki sistemimiz, eğitim sistemimiz, vergi ve istihdam politikalarımız ve daha birçok konu teker teker ele alınmaktadır. Bu alanlarda sağlanacak tüm ilerlemelerin iş ortamını ve refah seviyemizi iyileştireceği aşikârdır.

Bugün makroekonomik açıdan geldiğimiz nokta ve içinde bulunduğumuz süreç, artık daha mikro boyuttaki sorunlarımıza yönelmemiz için bize imkan sağlamaktadır. Kayıtdışı ekonomi de, Türkiye’nin ekonomik ve toplumsal ilerlemesinin önündeki en önemli engellerden birisidir. Evet, kayıtdışı ile mücadelenin bir maliyeti var. Ancak, bu maliyet, uzun dönemde elde edeceğimiz faydalar karşısında çok önemsiz kalmaktadır.

Sözlerime son verirken, kayıtdışıyla mücadelenin en önemli ayaklarından biri olan sosyal bilinci artırma konusunda çok yerinde bir girişim olan bu toplantıyı düzenleyen Okan Üniversitesi’ne ve Gelir İdaresi Başkanlığı’na teşekkür etmek istiyorum.